

Psychologiczne charakterystyki elektoratów 2023

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2023

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Podobnie jak w latach ubiegłych (ostatnio 4 lata temu, a więc przed wyborami parlamentarnymi), porównaliśmy elektoraty partii cieszących się największym poparciem społecznym pod względem wybranych cech i nastawień psychicznych oraz sporządziliśmy ich psychologiczne charakterystyki¹. W analizach uwzględniliśmy także osoby zamierzające głosować, ale niezdecydowane, kogo poprzeć, odmawiające odpowiedzi na pytanie o preferencje wyborcze oraz bierne polityczne, niezamierzające głosować w wyborach parlamentarnych.

Przedmiotem naszego zainteresowania były następujące zjawiska psychologiczne:

- **optymizm – pesymizm**, wyrażający się w ocenach i prognozach dotyczących sytuacji w kraju i własnej;
- **skłonność do współpracy**, polegająca na wierze w możliwość kształtowania nieantagonistycznych stosunków międzyludzkich i oparta na zaufaniu do innych ludzi;
- **paranoiczne myślenie o polityce**, wyrażające się w przekonaniu o istnieniu ukrytych sił kierujących światem i wierze w tzw. spiskową teorię dziejów;
- **autorytaryzm**, polegający na przeświadczeniu o występowaniu hierarchicznej organizacji stosunków międzyludzkich, wierze w skuteczność rozwiązań opartych na sile i przekonaniu o konieczności podporządkowania się autorytetom;
- **anomia**, rozumiana jako doświadczenie braku sensu, zagubienia w świecie społecznym, niepewność co do obowiązujących w nim wartości i reguł;
- **alienacja polityczna**, oznaczająca poczucie wyobcowania ze świata polityki, braku wpływu na tę sferę oraz nieufność wobec mechanizmów i elit politycznych.

¹ Zagregowane dane pochodzą z dwóch badań przeprowadzonych w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnych, imiennych próbach pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanych z rejestru PESEL. Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (396) przeprowadzono, w dniach od 11 do 20 kwietnia 2023 roku na próbie liczącej 1081 osób (w tym: 56,9% metodą CAPI, 24,0% – CATI i 19,1% – CAWI); badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (397) przeprowadzono w dniach od 8 do 18 maja 2023 roku na próbie liczącej 1056 osób (w tym: 57,4% metodą CAPI, 25,9% – CATI i 16,7% – CAWI).

Nasilenie wyżej wymienionych postaw psychologicznych badaliśmy przy użyciu skal konstruowanych każdorazowo na podstawie kilku pytań ankiety. Wykorzystanie takich skal pozwala na przedstawienie otrzymanych wyników w formie syntetycznych wskaźników. Ich omówienie poprzedzamy prezentacją procentowych rozkładów odpowiedzi na pytania tworzące skalę i średnich na skalach – dla ogółu ankietowanych.

OPTYMIZM VS. PESYMIZM W OPINIACH O SYTUACJI WŁASNEJ I KRAJU

Wskaźnik optymizmu–pesymizmu powstał na podstawie odpowiedzi na mierzące nastroje społeczne pytania dotyczące: ocen i prognoz ogólnej sytuacji w kraju, sytuacji gospodarczej, politycznej, sytuacji w zakładzie pracy oraz poziomu życia rodziny. Skala optymizmu–pesymizmu przybiera wartości od 0 do 2. Im wyższa wartość na skali, tym większe nasilenie pesymizmu.

Wśród ogółu badanych sumaryczny wskaźnik optymizmu–pesymizmu wyniósł 1,04 i był znacząco wyższy niż cztery lata temu (0,78)² i nieco wyższy niż osiem lat temu (0,97)³. Identyczną wartość wskaźnika notowaliśmy jesienią 2010 roku⁴. Oznacza to, że nastroje społeczne są obecnie wyraźnie gorsze niż przed poprzednimi wyborami parlamentarnymi wiosną 2019 roku. Wzrost pesymizmu wynika przede wszystkim z pogorszenia ogólnych opinii o sytuacji w kraju oraz postrzegania sytuacji gospodarczej. Niekorzystne zmiany dotyczą jednak wszystkich aspektów ocen i prognoz.

² Zob. komunikat CBOS „Psychologiczne charakterystyki elektoratów”, sierpień 2019 (oprac. B. Roguska).

³ Zob. komunikat CBOS „Psychologiczne charakterystyki elektoratów partyjnych”, październik 2015 (oprac. B. Roguska).

⁴ Zob. komunikat CBOS „Zmiany w psychologicznych profilach elektoratów partyjnych”, luty 2011 (oprac. B. Roguska).

TABELA 1

Oceniane kwestie	Oceny	Wskazania respondentów według terminów badań						
		VIII 1996	IX 1999	III 2002	X–XI 2010	VIII–IX 2015	V–VI 2019	IV–V 2023
		w procentach						
Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?	W dobrym	40	30	16	32	30	50	28
	W złym	40	61	70	54	47	34	57
	Trudno powiedzieć	19	9	14	14	23	16	15
Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?	Poprawi się	20	13	9	16	20	31	20
	Nie zmieni się	50	44	43	47	48	41	32
	Pogorszy się	19	37	40	31	19	15	35
	Trudno powiedzieć	11	6	7	6	13	13	12
Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce?	Dobra	15	9	6	12	11	27	17
	Ani dobra, ani zła	45	36	37	35	37	31	27
	Zła	26	45	46	48	46	35	49
	Trudno powiedzieć	13	10	11	5	6	7	7
Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce?	Dobra	19	10	3	20	26	53	23
	Ani dobra, ani zła	41	27	18	41	36	28	30
	Zła	33	60	65	35	32	13	43
	Trudno powiedzieć	7	4	4	4	6	6	4
Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację w Pana(i) zakładzie pracy?	Dobra	36	27	29	53	60	70	56
	Ani dobra, ani zła	26	33	32	30	27	20	30
	Zła	36	37	36	15	12	8	12
	Trudno powiedzieć	2	3	3	2	1	2	2
Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce:	poprawi się	18	12	12	16	19	24	17
	nie zmieni się	52	51	57	54	45	47	41
	pogorszy się	12	24	18	22	21	14	25
	Trudno powiedzieć	17	13	14	8	15	15	17
Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:	poprawi się	24	15	12	22	22	32	22
	nie zmieni się	50	42	49	47	50	44	34
	pogorszy się	14	35	29	23	14	13	32
	Trudno powiedzieć	12	9	10	7	14	11	12
Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja w Pana(i) zakładzie pracy:	poprawi się	22	20	9	23	21	25	19
	nie zmieni się	49	49	56	57	61	61	61
	pogorszy się	19	23	27	14	9	6	13
	Trudno powiedzieć	10	8	8	6	9	8	7
Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	dobrze	24	22	18	43	51	69	52
	ani dobrze, ani źle	54	52	54	42	40	27	40
	źle	21	26	28	14	9	4	7
	Trudno powiedzieć	1	0	0	0	0	0	1
Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:	lepiej	20	16	12	21	21	27	17
	tak samo jak obecnie	48	49	52	53	59	55	49
	gorzej	18	26	27	19	9	8	19
	Trudno powiedzieć	14	9	9	7	11	10	14

SKŁONNOŚĆ DO WSPÓŁPRACY

Wskaźnik skłonności do współpracy powstał na podstawie pięciu pytań ankiety. Wartości na skali mierzącej nasilenie tej postawy mieszczą się w zakresie od 1 do 5. Im wyższa wartość na skali, tym większa skłonność do kooperacji i gotowość zaufania ludziom.

Średnia poniżej wartości środkowej (2,78) świadczy o tym, że – tak jak w latach ubiegłych – w całym społeczeństwie przeważa sceptycyzm co do możliwości kształtowania nieantagonistycznych stosunków międzyludzkich i opartej na zaufaniu do innych ludzi kooperacji. Od 2019 roku wartość wskaźnika nie zmieniła się znacząco.

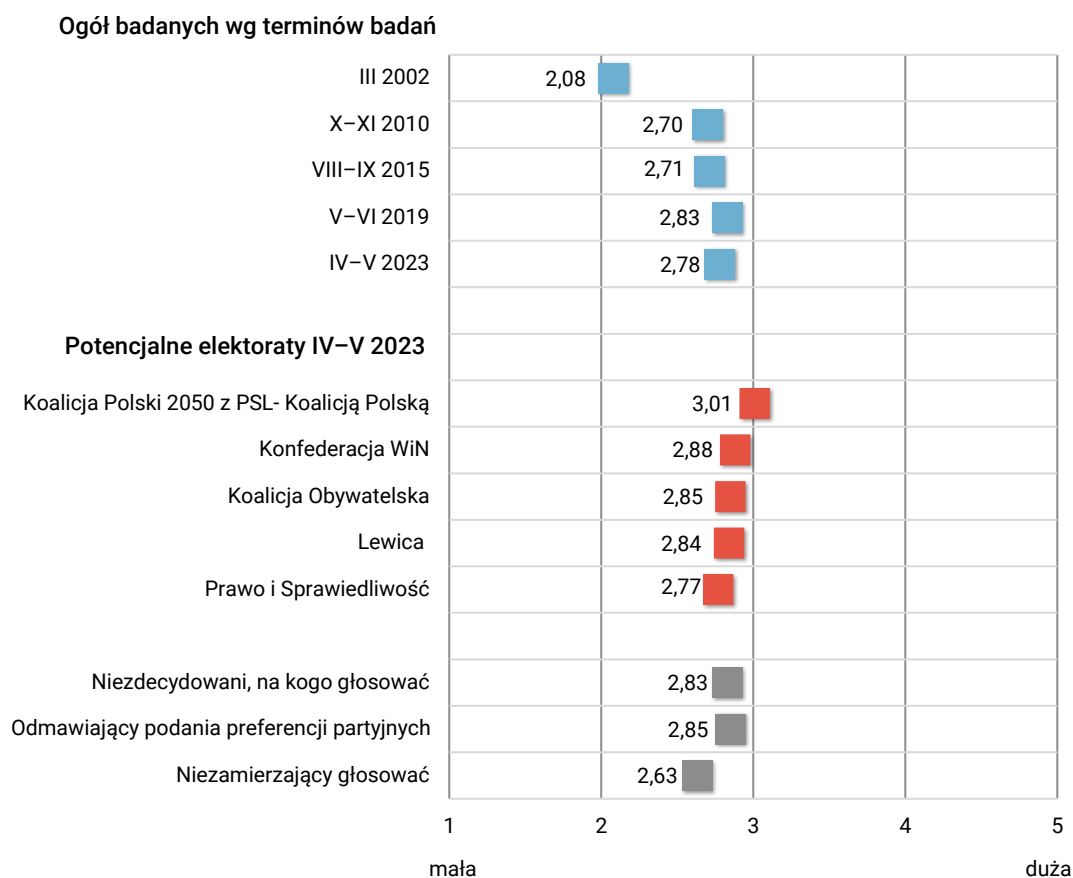
Skłonność do współpracy w niewielkim stopniu różnicuje badane elektoraty. Stosunkowo najwyższy poziom zaufania do ludzi i skłonności do współpracy charakteryzuje osoby zamierzające poprzeć w wyborach koalicję Polski 2050 Szymona Hołowni z PSL–Koalicją Polską, najniższą wartość tego wskaźnika notujemy wśród wyborców Prawa i Sprawiedliwości.

Jeśli jednak wziąć pod uwagę także osoby, które nie zadeklarowały swojego udziału w wyborach parlamentarnych, to można stwierdzić, że postawy nieufności do ludzi i niechęci do współpracy są najbardziej rozpowszechnione wśród respondentów niezamierzających głosować.

TABELA 2

Czy zgadza się Pan(i) czy nie zgadza z następującymi opiniami:		Wskazania respondentów według terminów badań				
		III 2002	X–XI 2010	VIII–IX 2015	V–VI 2019	IV–V 2023
		w procentach				
– człowiek pozostawiony sam sobie jest bezradny i nieszczęśliwy	Zgadzam się	77	69	63	59	57
	I zgadzam się, i nie zgadzam się	9	13	17	18	17
	Nie zgadzam się	13	17	18	21	23
	Trudno powiedzieć	1	1	1	2	3
– tam, gdzie jedni zyskują, inni muszą zawsze coś stracić	Zgadzam się	79	67	63	56	63
	I zgadzam się, i nie zgadzam się	8	12	15	15	13
	Nie zgadzam się	11	19	20	26	21
	Trudno powiedzieć	2	1	1	3	3
– jeśli człowiek wejdzie z kimś w spółkę, to prędzej czy później musi się to źle skończyć	Zgadzam się	49	46	43	39	37
	I zgadzam się, i nie zgadzam się	21	19	19	17	17
	Nie zgadzam się	25	32	36	40	41
	Trudno powiedzieć	5	3	2	4	5
– gdy ktoś ma poważne kłopoty, nikt nie troszczy się o to, co się z nim dzieje	Zgadzam się	65	50	46	39	40
	I zgadzam się, i nie zgadzam się	13	16	18	17	17
	Nie zgadzam się	20	33	34	41	39
	Trudno powiedzieć	2	1	2	3	4
– jeśli człowiek nie ma się na baczności, inni to wykorzystają	Zgadzam się	85	78	78	73	74
	I zgadzam się, i nie zgadzam się	8	12	11	15	12
	Nie zgadzam się	4	9	10	9	10
	Trudno powiedzieć	2	1	1	3	4

RYS. 2. Wskaźnik skłonności do współpracy na skali od 1 (mała) do 5 (duża)

PARANOJA POLITYCZNA

Skala mierząca nasilenie tej postawy została skonstruowana na podstawie dwóch pytań ankiety. Przyjmuje ona wartości od 1 do 5. Im wyższa wartość na skali, tym silniejsza tendencja do myślenia o polityce w kategoriach spisku. Wśród ogółu badanych nasilenie postrzegania polityki jako gry zakulisowych sił jest podobne jak cztery lata temu (średnia na skali 2,80).

Badane elektoraty wyraźnie różnią się pod względem nasilenia postawy określanej jako paranoja polityczna. Przekonanie o istnieniu ukrytych sił, sterujących społeczeństwem i spiskujących przeciwko Polsce, jest najbardziej rozpowszechnione wśród zwolenników Konfederacji WiN oraz wśród sympatyków Prawa i Sprawiedliwości. Zdecydowanie najmniej podatni na myślenie o polityce w kategoriach spisku zakulisowych sił są zadeklarowani wyborcy Koalicji Obywatelskiej. Niższy niż przeciętnie poziom nasilenia postawy określanej jako paranoja polityczna notujemy również wśród zwolenników Lewicy oraz koalicji Polski 2050 Szymona Hołowni z PSL- Koalicją Polską.

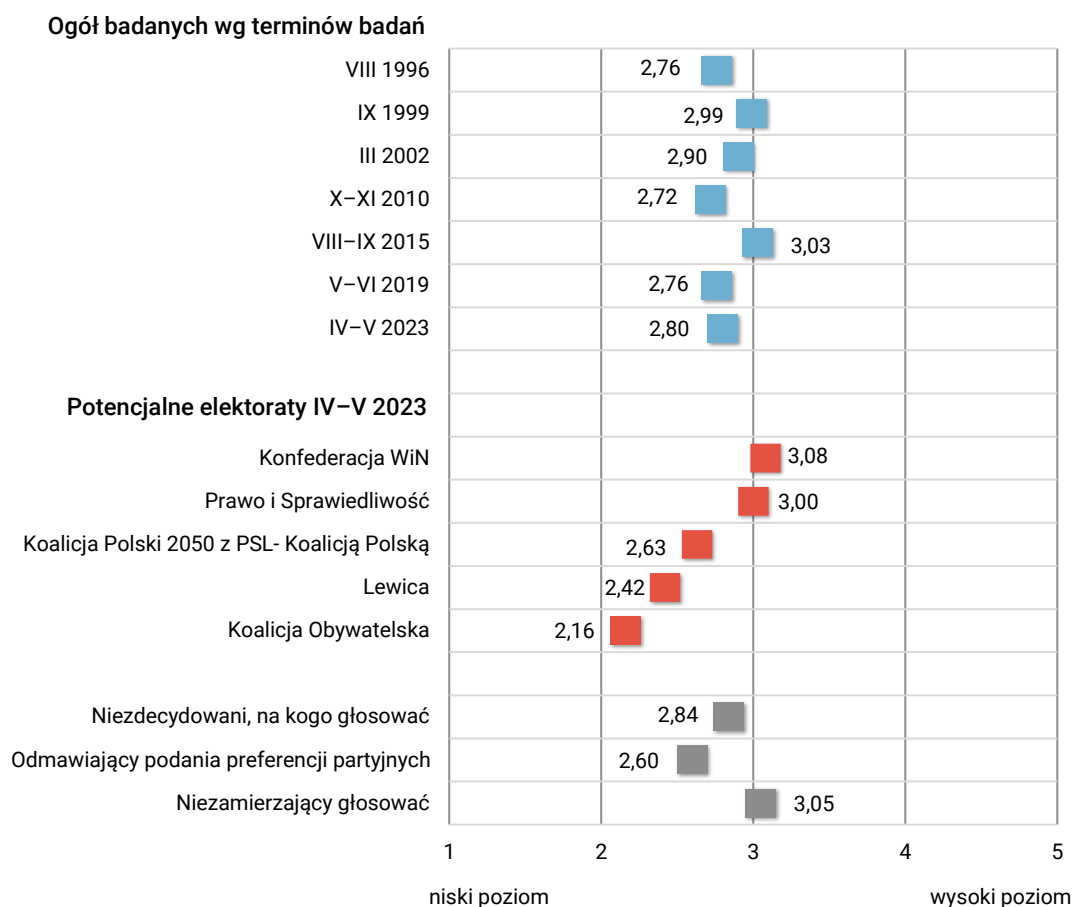
Wśród respondentów odmawiających wskazania swoich sympatii partyjnych nasilenie tej postawy jest znacząco niższe niż przeciętnie, wśród niezdecydowanych, na kogo głosować – zbliżone do średniego, zaś wśród ankietowanych niezamierzających brać udziału w wyborach – wyraźnie wyższe niż wśród ogółu badanych.

TABELA 3

Czy zgadza się Pan(i), czy nie zgadza, z następującymi opiniami:		Wskazania respondentów według terminów badań						
		VIII 1996	IX 1999	III 2002	X-XI 2010	VIII-IX 2015	V-VI 2019	IV-V 2023
		w procentach						
– to nie rząd nami rządzi; ci, co naprawdę nami sterują, nie są w ogóle znani	Zgadzam się	36	49	44	39	51	36	38
	Nie zgadzam się	45	36	39	46	38	48	44
	Trudno powiedzieć	19	15	18	15	10	16	17
– ci, którzy twierdzą, że istnieją na świecie potężne, ukryte siły spiskujące przeciwko Polsce, mają wiele racji	Zgadzam się	24	33	27	27	37	31	32
	Nie zgadzam się	53	49	50	57	47	52	49
	Trudno powiedzieć	22	18	23	16	16	17	19

CBOS

RYS. 3. Wskaźnik paranoi politycznej na skali od 1 (niski poziom) do 5 (wysoki poziom)

AUTORYTARYZM

Wskaźnik autorytaryzmu został skonstruowany na podstawie trzech pytań ankiety. Nasilenie tej postawy przybiera na skali wartości od 1 do 5, gdzie 1 oznacza najniższy poziom autorytaryzmu, a 5 – najwyższy.

Rozkłady opinii w kwestiach, które posłużyły do utworzenia wskaźnika, oraz jego wartość dla całej populacji wskazują, że wiara w skuteczność rozwiązań opartych na sile oraz w konieczność podporządkowania się autorytetom pozostaje niska, biorąc pod uwagę wszystkie analizowane okresy. Średnia wartość na skali jest niemal taka sama jak cztery lata temu (2,87).

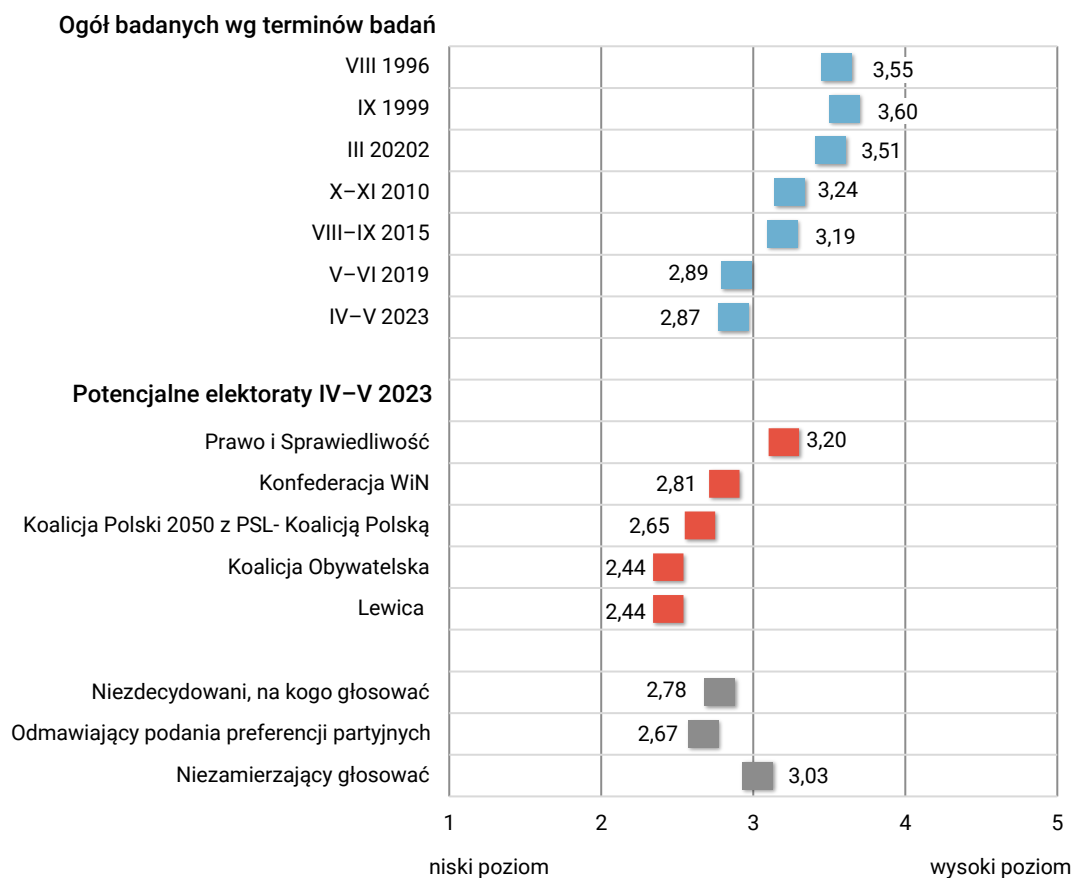
Spośród analizowanych elektoratów zdecydowanie największym nasileniem postaw autorytarnych wyróżniają się zwolennicy Prawa i Sprawiedliwości. Najmniej autorytarni są potencjalni wyborcy Koalicji Obywatelskiej oraz Lewicy. Niższy niż przeciętnie poziom autorytaryzmu cechuje także sympatyków koalicji Polski 2050 Szymona Hołowni z PSL-Koalicją Polską. Zwolennicy Konfederacji WiN pod względem nasilenia tej postawy są najbardziej podobni do ogółu badanych.

Wartość wskaźnika autorytaryzmu jest wyraźnie zróżnicowana w pozostałych grupach uwzględnionych w analizach. Bardziej niż przeciętnie podatne na autorytarne hasła są osoby bierne politycznie, niezamierzające głosować. Wśród tych, którzy chcą uczestniczyć w wyborach parlamentarnych, ale nie wiedzą, na kogo głosować i – przede wszystkim – wśród odmawiających podania swoich preferencji partyjnych – poziom autorytaryzmu jest niższy niż przeciętnie.

TABELA 4

Czy zgadza się Pan(i), czy nie zgadza, z następującymi opiniami:		Wskazania respondentów według terminów badań						
		VIII 1996	IX 1999	III 2002	X-XI 2010	VIII-IX 2015	V-VI 2019	IV-V 2023
		w procentach						
– każdy dobry kierownik, aby zyskać uznanie i posłuch, powinien być surowy i wymagający wobec ludzi, którzy mu podlegają	Zgadzam się	61	66	58	49	46	35	35
	Nie zgadzam się	34	30	37	45	50	59	59
	Trudno powiedzieć	5	4	4	6	4	6	6
– jak się dobrze zastanowić, to trzeba przyznać, że istnieją na świecie tylko dwa typy ludzi: silni i słabi	Zgadzam się	61	62	61	52	49	41	42
	Nie zgadzam się	31	32	31	41	46	53	51
	Trudno powiedzieć	9	6	8	7	5	6	7
– silny przywódca może więcej zrobić dla kraju niż ustawy, dyskusje, konsultacje	Zgadzam się	67	70	69	63	65	51	53
	Nie zgadzam się	23	22	23	29	28	39	37
	Trudno powiedzieć	10	8	8	8	7	10	10

RYS. 4. Wskaźnik autorytaryzmu na skali od 1 (niski poziom) do 5 (wysoki poziom)

ANOMIA

Wskaźnik anomii został zbudowany na podstawie trzech pytań ankiety. Na skali mierzącej nasilenie tej postawy przyjmuje on wartości od 1 do 5. Im wyższa wartość na skali, tym jest ono większe. Poczucie zagubienia, dezorientacji co do reguł i wartości obowiązujących w świecie towarzyszy większości badanych osób. Wartość wskaźnika anomii kształtuje się na poziomie 3,63, co oznacza, że nasilenie tego rodzaju postaw w społeczeństwie w ciągu ostatnich czterech lat wyraźnie wzrosło.

Badane elektoraty w relatywnie niewielkim stopniu różnią się nasileniem postaw anomijnych. Stosunkowo najrzadziej poczucia braku sensu oraz zagubienia w otaczającym świecie doświadczają zwolennicy Prawa i Sprawiedliwości.

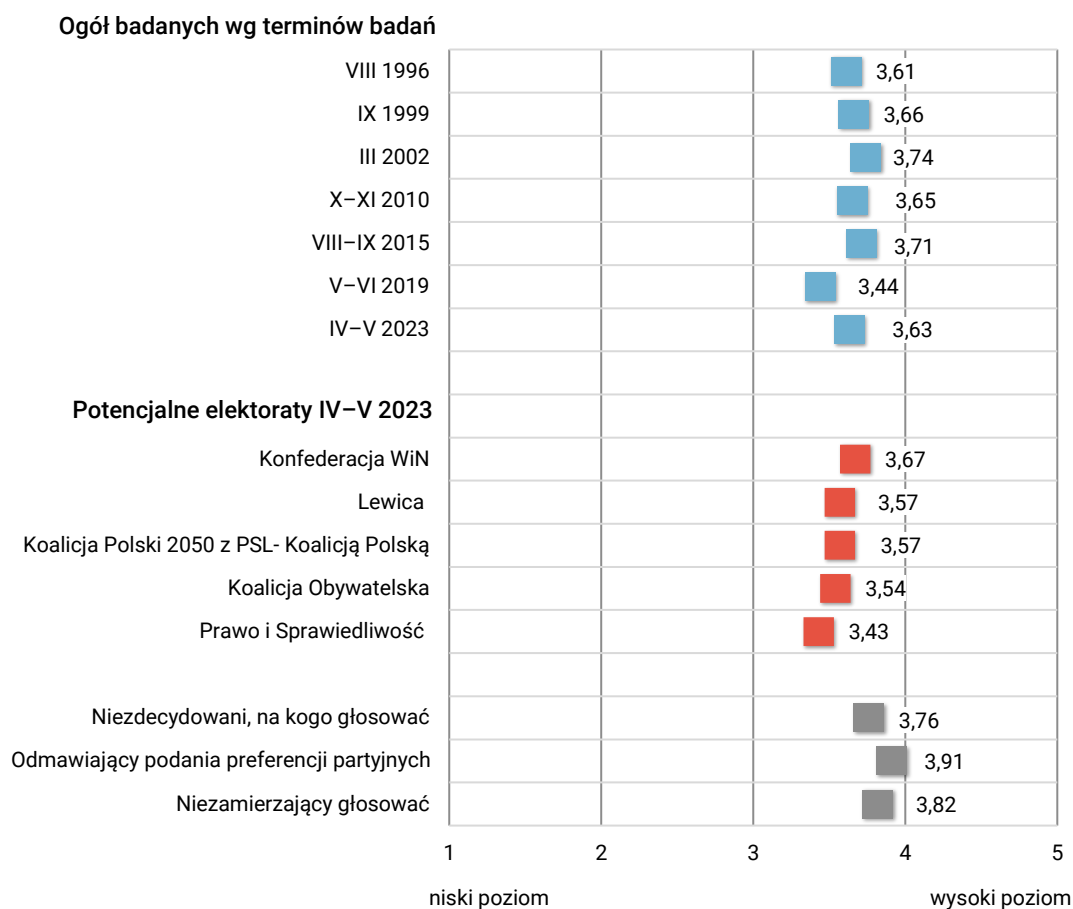
Poczucia braku sensu oraz niepewności co do reguł obowiązujących w świecie społecznym silniej niż przeciętnie doświadczają osoby, które nie chciały ujawnić swoich preferencji partyjnych, ale także osoby bierne politycznie, niezamierzające brać udziału wyborach, oraz niezdecydowani, na kogo głosować.

TABELA 5

Czy zgadza się Pan(i), czy nie zgadza, z następującymi opiniami:		Wskazania respondentów według terminów badań						
		VIII 1996	IX 1999	III 2002	X-XI 2010	VIII-IX 2015	V-VI 2019	IV-V 2023
		w procentach						
– coraz trudniej dopatrzeć się jakiegoś sensu w otaczającym nas świecie	Zgadzam się	59	63	65	62	63	51	61
	Nie zgadzam się	29	28	27	29	29	38	28
	Trudno powiedzieć	13	9	8	9	8	11	11
– jedyne, czego można być obecnie pewnym, to tego, że niczego nie można być pewnym	Zgadzam się	71	75	78	80	83	77	83
	Nie zgadzam się	17	16	12	14	13	16	11
	Trudno powiedzieć	13	9	10	6	4	7	6
– przy istnieniu tak wielu różnych idei, teorii i światopoglądów często już nie wiadomo, w co wierzyć	Zgadzam się	59	65	64	61	64	55	58
	Nie zgadzam się	32	29	30	33	31	39	35
	Trudno powiedzieć	9	6	6	6	5	6	7

CBOS

RYS. 5. Wskaźnik anomii na skali od 1 (niski poziom) do 5 (wysoki poziom)

ALIENACJA POLITYCZNA

Wskaźnik alienacji politycznej powstał na podstawie czterech pytań ankiety. Na skali mierzącej występowanie tej postawy przyjmuje on wartości od 1 do 5, gdzie 1 oznacza największe poczucie podmiotowości obywatelskiej, a 5 – najwyższy poziom alienacji politycznej. Nasilenie w społeczeństwie alienacji politycznej istotnie wzrosło w ciągu ostatnich czterech lat. Średnia wartość wskaźnika (3,51) świadczy o dość dużym rozpowszechnieniu w polskim społeczeństwie postaw dystansu, nieufności do świata polityki.

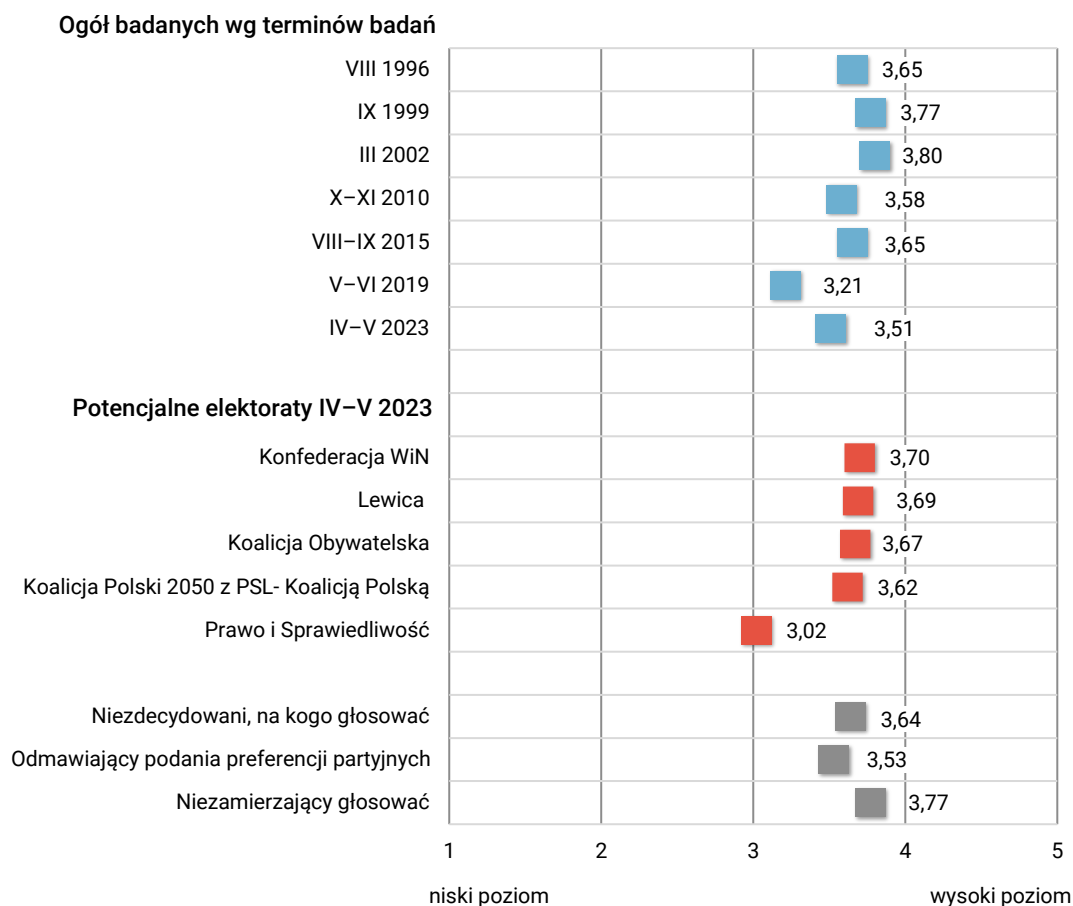
Poziom alienacji politycznej bardzo wyraźnie odróżnia potencjalnych wyborców rządzącej partii od zwolenników ugrupowań opozycyjnych. Sympatycy Prawa i Sprawiedliwości w zdecydowanie mniejszym stopniu niż wyborcy partii opozycyjnych doświadczają poczucia braku wpływu na sferę polityki oraz nieufności wobec mechanizmów i elit politycznych. Wyborcy ugrupowań opozycyjnych nie różnią się istotnie między sobą nasileniem alienacji politycznej.

Najwyższy poziom alienacji politycznej charakteryzuje osoby bierne polityczne, niezamierzające głosować. Nieuczestniczenie w wyborach jest więc w dużej mierze wyrazem odrzucenia świata polityki i reguł w nim obowiązujących.

TABELA 6

Czy zgadza się Pan(i), czy nie zgadza, z następującymi opiniami:		Wskazania respondentów według terminów badań						
		VIII 1996	IX 1999	III 2002	X–XI 2010	VIII–IX 2015	V–VI 2019	IV–V 2023
		w procentach						
– w naszym obecnym systemie społeczno-politycznym czuję się coraz bardziej obco i nieswojo	Zgadzam się	53	62	63	56	58	44	57
	Nie zgadzam się	36	30	30	36	35	47	33
	Trudno powiedzieć	11	7	7	8	7	9	10
– ludzie tacy jak ja nie mają żadnego wpływu na to, co robi rząd	Zgadzam się	88	87	88	79	78	65	72
	Nie zgadzam się	11	11	10	18	20	31	25
	Trudno powiedzieć	2	2	2	3	2	4	3
– aby pełnić w naszym kraju jakąś funkcję we władzy, nie można być uczciwym człowiekiem	Zgadzam się	32	41	42	39	43	27	40
	Nie zgadzam się	56	48	46	51	49	64	50
	Trudno powiedzieć	12	11	11	10	8	9	10
– większość polityków – niezależnie od tego, co mówią – tak naprawdę dba tylko o swoją karierę	Zgadzam się	82	88	89	84	88	74	80
	Nie zgadzam się	10	9	8	12	9	20	13
	Trudno powiedzieć	8	4	3	4	3	6	7

RYS. 6. Wskaźniki alienacji politycznej na skali od 1 (poczucie podmiotowości obywatelskiej) do 5 (alienacja polityczna)

CHARAKTERYSTYKI ELEKTORATÓW PARTYJNYCH, OSÓB NIEZDECYDOWANYCH, NA KOGO GŁOSOWAĆ, I NIEGŁOSUJĄCYCH

Elektorat Prawa i Sprawiedliwości. Elektorat tego ugrupowania jest najbardziej wyrazisty na tle potencjalnych wyborców pozostałych ugrupowań. Zwolenników PiS wyróżnia optymizm w myśleniu o sytuacji kraju i własnej. Zdecydowanie niższy niż we wszystkich pozostałych elektoratach jest wśród nich poziom alienacji politycznej. Wyborcy rządzących ugrupowań z reguły mają większe poczucie podmiotowości politycznej, a więc większe zaufanie do władzy i poczucie wpływu na jej działania. Inną cechą szczególnie charakterystyczną dla elektoratu PiS, obok optymizmu i względnie małego nasilenie alienacji politycznej, jest wysoki poziom autorytaryzmu. Ponadto wyborcy rządzącej partii, obok zwolenników Konfederacji, mają ponadprzeciętnie silną skłonność do postrzegania polityki jako

gry zakulisowych sił. Dodatkowo w mniejszym stopniu niż przeciętnie przejawiają postawy anomijne, a więc rzadziej mają poczucie braku sensu i zagubienia w otaczającym ich świecie społecznym. Skłonność do współpracy zwolenników PiS jest przeciętna.

Przeprowadzone analizy⁵ pokazują, że chęć poparcia PiS w nadchodzących wyborach wiąże się przede wszystkim z niskim poziomem pesymizmu, a także z niskim nasileniem alienacji politycznej, stosunkowo małą gotowością do zaufania innym i do kooperacji, relatywnie dużą podatnością na hasła autorytarne oraz względnie dużym nasileniem postawy określanej jako paranoja polityczna.

Elektorat Koalicji Obywatelskiej. Zwolennicy tej formacji wyróżniają się spośród pozostałych elektoratów najmniejszym nasileniem postawy określanej jako paranoja polityczna. Znacząco niższy niż w większości elektoratów (z wyjątkiem zwolenników Lewicy) jest wśród nich poziom autorytaryzmu. Potencjalni wyborcy KO należą także do najbardziej pesymistycznych (obok sympatyków Lewicy) w myśleniu o sytuacji kraju i własnej. Bardziej niż przeciętnie nasilone są wśród nich postawy dystansu wobec polityki i nieufności w stosunku do mechanizmów i elit politycznych. W mniejszym stopniu niż ogół badanych przejawiają natomiast postawy anomijne. Skłonność do współpracy wyborców Koalicji Obywatelskiej jest zbliżona do przeciętnej w całym społeczeństwie.

Jak wskazują analizy⁶, deklarowanie poparcia dla Koalicji Obywatelskiej w wyborach parlamentarnych związane jest przede wszystkim z pesymizmem w postrzeganiu rozwoju sytuacji w kraju i własnej, a także ze słabym nasileniem postawy określanej jako paranoja polityczna oraz niskim poziomem autorytaryzmu.

Elektorat Lewicy. Zwolennicy Lewicy charakteryzują się zdecydowanie największym poziomem pesymizmu w ocenach i prognozach dotyczących sytuacji kraju i własnej. Wyróżnia ich także niewielkie nasilenie postaw autorytarnych. W zdecydowanie mniejszym stopniu niż przeciętnie skłonni są ulegać myśleniu o polityce w kategoriach spisku zakulisowych sił. Wyborców Lewicy cechuje także większy niż przeciętnie poziom alienacji politycznej. Pod względem nasilenia postaw anomijnych nie odbiegają znacząco od ogółu ankietowanych. Wartość wskaźnika skłonności do współpracy także jest wśród nich zbliżona do przeciętnej.

Z przeprowadzonych analiz⁷ wynika, że chęć głosowania na Lewicę jest silnie związana z pesymizmem w myśleniu o sytuacji w kraju i własnej.

⁵ Przeprowadzono analizę regresji logistycznej.

⁶ Zob. przypis 5.

⁷ Zob. przypis 5.

Elektorat koalicji Polski 2050 Szymona Hołowni z PSL–Koalicją Polską. Biorąc pod uwagę nasilenie występowania analizowanych postaw w elektoracie powołanej niedawno koalicji można stwierdzić, że jej wyborcy nie stanowią wyróżniającej się grupy. Jedyną cechą, która w jakiejś mierze ich wyróżnia, jest gotowość do zaufania innym i skłonność do współpracy – wartość wskaźnika tej postawy w elektoracie Polski 2050 Szymona Hołowni i PSL–Koalicji Polskiej jest wyższa niż wśród wyborców pozostałych ugrupowań. Zwolennicy tej formacji są bardziej niż przeciętnie pesymistyczni w postrzeganiu sytuacji w kraju i własnej. Mają mniejszą niż przeciętnie skłonność do myślenia o polityce w kategoriach spisku zakulisowych sił. Względnie niski jest wśród nich poziom autorytaryzmu. Podobnie jak wyborców wszystkich pozostałych ugrupowań opozycyjnych uwzględnionych w analizach, zwolenników koalicji Polski 2050 Szymona Hołowni z PSL–Koalicją Polską cechuje wyższy niż przeciętne poziom alienacji politycznej. Przejawy postaw anomijnych występują w tym elektoracie z przeciętnym nasileniem.

Analizy pokazują⁸, że chęć głosowania na listę koalicji Polski 2050 Szymona Hołowni z PSL–Koalicją Polską w wyborach do Sejmu wiąże się z gotowością do zaufania i współpracy z innymi oraz pesymizmem w myśleniu o sytuacji kraju i własnej.

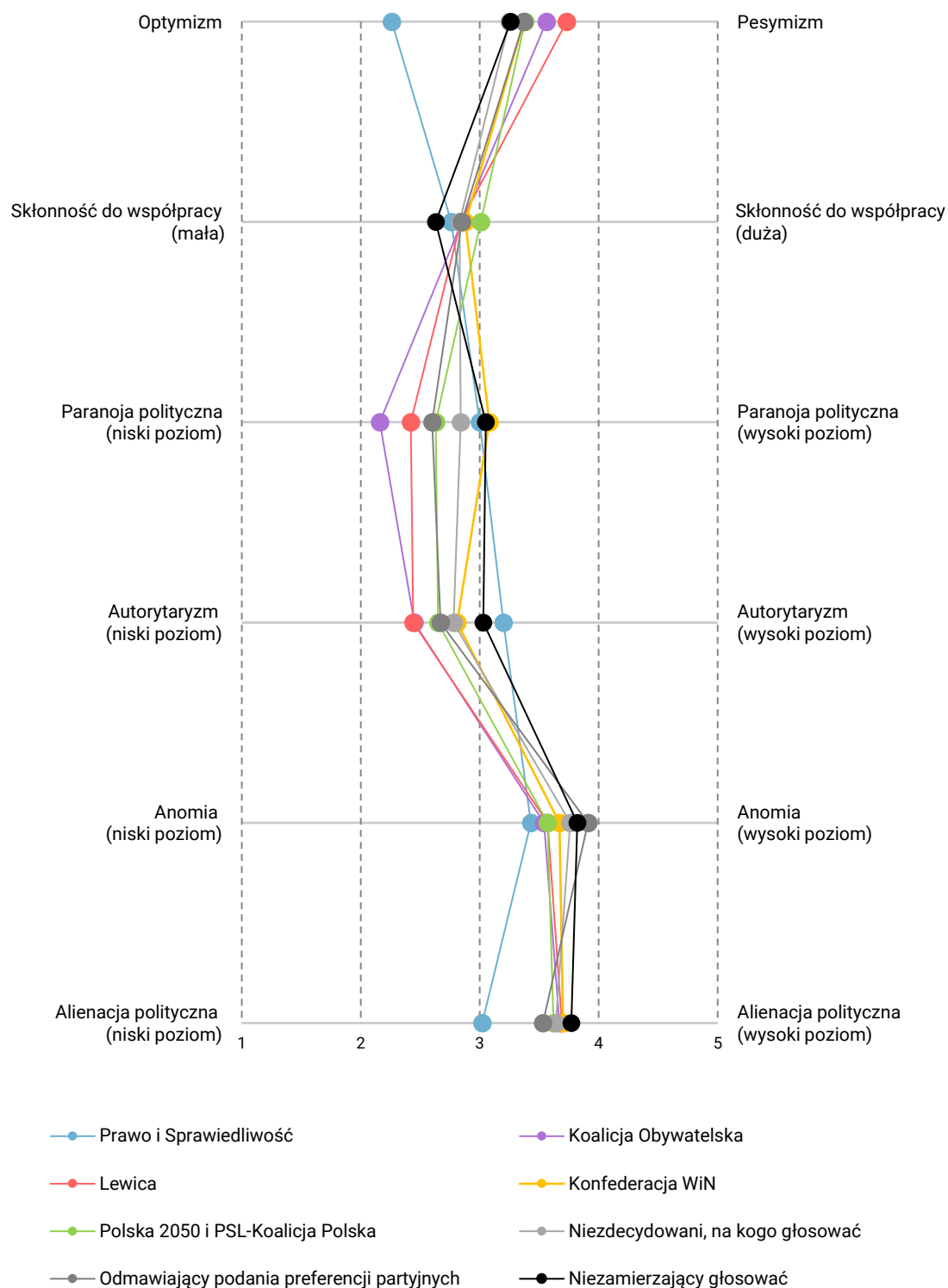
Elektorat Konfederacji WiN. Dla wyborców tej formacji najbardziej charakterystyczne jest duże nasilenie postawy określanej jako paranoja polityczna. Tak samo jako w elektoratach innych ugrupowań opozycyjnych wyższy niż przeciętnie jest wśród nich poziom alienacji politycznej. Także poziom pesymizmu jest w tej grupie wyborców wyższy niż wśród ogółu badanych, choć nie tak wysoki jak w elektoratach Koalicji Obywatelskiej i Lewicy. Wśród wyborców Konfederacji WiN nieco powyżej średniej plasuje się wartość wskaźnika skłonności do współpracy. Pod względem nasilenia anomii oraz autorytaryzmu zwolennicy Konfederacji nie odbiegają istotnie od ogółu badanych.

Z analiz wynika⁹, że chęć poparcia Konfederacji w wyborach do Sejmu wiąże się z pesymizmem w myśleniu o sytuacji kraju i własnej, skłonnością do kooperacji oraz dużym nasileniem postawy określanej jako paranoja polityczna.

⁸ Zob. przypis 5.

⁹ Zob. przypis 5.

RYS. 7. Charakterystyki elektoratów partyjnych, osób niezdecydowanych, i niegłosujących

Uwaga, średnie na skali optymizm (0) – pesymizm (2) zostały przeliczone na optymizm (1) – pesymizm (5)

Wyborcy niezdecydowani. Osoby deklarujące zamiar głosowania w nadchodzących wyborach, ale niezdecydowane, kogo poprzeć, nie wyróżniają się w szczególny sposób spośród ogółu badanych pod względem nasilenia analizowanych cech i postaw. Nieco większy niż przeciętnie jest wśród nich poziom pesymizmu, anomii i alienacji politycznej. Wartości pozostałych wskaźników uwzględnionych w analizach nie odbiegają wśród nich znacząco od średnich dla ogółu respondentów.

Brak sprecyzowanych preferencji partyjnych – jak wynika z analiz¹⁰ – wiąże się przede wszystkim z pesymizmem w postrzeganiu sytuacji kraju i własnej, a także z większą niż przeciętnie gotowością do współpracy z innymi oraz anomią.

Odmawiający podania preferencji partyjnych. Osoby, które nie chcą ujawniać swoich sympatii partyjnych, charakteryzują się najwyższym spośród badanych kategorii respondentów poziomem anomii, a więc w większym stopniu niż inni doświadczają poczucia zagubienia i dezorientacji co do reguł i wartości obowiązujących w świecie społecznym. Są bardziej niż przeciętnie pesymistyczni w myśleniu o sytuacji kraju i własnej. Na tle ogółu badanych cechuje ich mniejsze nasilenie autorytaryzmu i postawy określanej jako paranoja polityczna. Wartość wskaźnika alienacji politycznej jest wśród odmawiających podania preferencji partyjnych niemal identyczna jak wśród ogółu ankietowanych. Także pod względem gotowości do współpracy nie różnią się znacząco od ogółu badanych.

Z analiz wynika¹¹, że odmowa podania preferencji partyjnych jest powiązana z pesymizmem w ocenach i przewidywaniach dotyczących bieżącej sytuacji, wysokim poziomem anomii oraz małym nasileniem alienacji politycznej.

Niezamierzający głosować. Osoby bierne politycznie wyróżnia przede wszystkim duże nasilenie alienacji politycznej. Szczególnie wyraźny jest wśród nich sceptycyzm co do możliwości kształtowania opartej na zaufaniu współpracy z innymi ludźmi. Cechom tym towarzyszy wyższy niż przeciętnie poziom anomii, autorytaryzmu oraz skłonności myślenia o polityce w kategoriach gry zakulisowych sił. Ponadto nieco większy niż przeciętnie jest w tej grupie pesymizm w myśleniu o sytuacji kraju i własnej.

Analizy pokazują¹², że niechęć do udziału w nadchodzących wyborach jest związana z pesymizmem w postrzeganiu sytuacji kraju i własnej, niechęcią do współpracy oraz z wysokim poziomem alienacji politycznej.

¹⁰ Zob. przypis 5.

¹¹ Zob. przypis 5.

¹² Zob. przypis 5.

W okresie poprzedzającym ostatnie wybory parlamentarne nastroje Polaków, zarówno postrzeganie sytuacji w kraju, jak i własnego położenia oraz samopoczucie, należały do najlepszych od początku przemian ustrojowych. Rejestrowane przez CBOS nasilenie pesymizmu, anomii, alienacji politycznej oraz autorytaryzmu było niższe niż w badaniach realizowanych wcześniej. To właśnie ówczesna sytuacja jest punktem odniesienia dla analizowanych obecnie danych. W ciągu kolejnych czterech lat istotnie wzrósł pesymizm w postrzeganiu sytuacji w kraju i własnej, nasiliło się poczucie braku sensu i dezorientacji co do obowiązujących reguł i wartości oraz wzrosła nieufność wobec polityki i poczucie braku wpływu na jej funkcjonowanie. W tym okresie wyzwaniem dla rządu i całego społeczeństwa była m.in. pandemia COVID-19, potem także wojna na Ukrainie oraz wysoka inflacja.

Analizowane elektoraty istotnie różnią się pod względem nasilenia badanych cech i postaw. Najogólniej rzecz biorąc można stwierdzić, że najbardziej odrębny pozostaje elektorat Prawa i Sprawiedliwości. Od wyborców pozostałych ugrupowań, a także od ogółu badanych różni go przede wszystkim optymizm w myśleniu o sytuacji kraju i własnej, względnie duże poczucie podmiotowości politycznej, a także silniejszy autorytaryzm – wiara w skuteczność rozwiązań opartych na sile i przekonanie o konieczności podporządkowania się autorytetom. Szczególnie złe nastroje notujemy w elektoratach Lewicy i Koalicji Obywatelskiej. Wyborców koalicji Polski 2050 Szymona Hołowni z PSL-Koalicją Polską cechuje wyższa niż przeciętnie gotowość do zaufania i współpracy z innymi, zaś sympatyków Konfederacji WiN – silniejsza niż przeciętnie tendencja do spiskowego postrzegania polityki.

Opracowała

Beata Roguska